CARLES RIBA

ESBÓS DE TRES ORATORIS

ELS TRES REIS D'ORIENT * LLÀTZER
EL RESSUSCITAT * EL FILL PRÒDIG

Els llibres de l'Óssa Menor
n.º 34

BARCELONA
1957

EX-LIBRIS BIBLIOTECA DE CATALUNYA

ESBÓS DE TRES ORATORIS

1954 - 1956

J. PEDREIRA, editor
Els llibres de l'Óssa Menor

A. MANENT
J. TEIXIDOR
J. PEDREIRA
Redactors

CARLES RIBA

ESBÓS DE TRES ORATORIS

ELS TRES REIS D'ORIENT
LLÀTZER
EL RESSUSCITAT
EL FILL PRÒDIG

1957

JUSTIFICACIÓ

L'edició d'aquest llibre de
CARLES RIBA,
ESBÓS DE TRES ORATORIS,
consta de 30 exemplars en paper
de fil, numerats, i 460 exemplars
en paper d'edició.

Ex. n.º 24

AMB GRATITUD
PER A
JOSEP JANÉS
I AMB ELL
TOTS ELS AMICS
QUE ESPERAREN DE MI
EN ELS MEUS SEIXANTA ANYS

PRÒLEG

CAL, *lector, que a la teva bona fe jo m'avanci amb la meva. Que no intenti de dir còmodament en un prefaci allò que els poemes als quals t'acostes s'han d'afegir, si de cas, ells mateixos. Per un moviment de creixença que ja no dependrà de mi. Meva, ho ha estat l'atenció a una poesia que m'era donada; meu, el punt a referir-la a experiències originals meves; meu, el treball per a crear-li un ordre imaginatiu i una coherència. Però no ho serà la vida ulterior del poema. He de pagar, desprenent-me, gairebé inhibint-me així, el repòs que la meva pròpia obra*

m'ha procurat a mi, quan per fi l'he poguda mirar des de fora i pensar-la com una realització de seguretat vital. Joiós o melangiós repòs, no ho destriaré; perquè el que és cert és que jo mateix no m'hi hauria sabut aturar. No, no és del poema que el poeta descansa, sinó del llarg i mai prou agraït estudi per a donar-li estructura autèntica. El poema és allí perquè el poeta continuï necessitant reconèixer-s'hi: primer lector d'ell mateix i de mica en mica un de tants lectors d'ell mateix, més obligat a la lleialtat que cap altre; que no és pas poc. Reconèixer-se ve que equival a sentir-se compromès. Els psicòlegs han anat descobrint com la paraula, pel fet d'ésser dita, fa entrar en la situació i lliga al desig i precipita en la tendència; el mot, allò que enuncia, en certa manera ho crea. Si el poeta és, per definició, aquell que la paraula mena en l'aventura de prendre consciència del seu destí, no hi haurà ningú més estretament compromès pels mots i pels símbols que ells li construeixen. De profund, per ells esdevé superficial i aparent fins a l'escàndol; d'abstracte que era, és alliberat i objectivat en figures potser encara secretes,

però concretes, sensibles, imitables. Si ell cal que cregui perquè ha parlat, aquells que rebran la seva estranya comunicació creuran perquè ell els ha parlat. És així que el poeta i el seu lector, cadascun pel seu compte, guanyen si de cas la jugada, que és a tot o a res; que s'estableix llur companyia, "l'un dinanzi e l'altro dopo", o llur divergència, tant se val: sempre l'un i l'altre servits pels poders del poema en activitat.

És sobre les operacions volgudes del seu art que el poeta pot ésser jutjat i que té dret a prevenir-se declarant o advertint. L'autor d'aquests poemes, doncs, no vol deixar en un equívoc el títol que els aplega. No són esbós en tant que poemes, almenys intencionalment; sinó en tant que oratoris. És d'experiència corrent per als artistes que l'obra a fer sembla escollir ella mateixa la seva forma. Els psicòlegs reduiran molt la part de misteri que hi ha en aquest fet; potser es decidiran a no veure-n'hi gens. Però no importa que l'elecció provingui, tot considerat, d'habituds: serà sempre per aquest respecte a l'impuls germinal de la idea que l'artista millor es garantirà

els mitjans que més li són propis i que més sobiranament en podrà disposar per a ésser ell mateix, simple i directe, en la seva obra. Que és allò que únicament cal i que més costa; no assequible, en tot cas, sinó en la mesura en què es dominin els artificis de l'art. Vorejo la terrible qüestió de la sinceritat; me n'apartaré des del llindar. El que aquí és oportú és que jo testimonii sobre el valor del meu títol. Mai ni la idea ni el desplegament d'una acció poemàtica no havien demanat tant de mi ni tingut tant de temps el meu esperit en un moviment tan de fons. Més d'una vegada m'he sentit com dalt d'un teatre, en el qual jo mateix em multiplicava en persones: les que s'enfrontaven centralment o les que només feien figura al marge; jo les era totes, cadascuna al seu moment, i era al mateix temps el cridat a posar ordre en la confusió, puix que tothom em deia el poeta. Per a aquesta feina jo no tenia sinó el pensament i la paraula. I sempre temia que fessin curt. Ara i adés la idea semblava insistir que la seva forma més apta seria la d'un oratori; però tot d'una talment passava a agrair-me que jo mateix, amb aquells únics mitjans

meus, proveís als arranjaments expressius de l'escena i fornís el suport d'un cant a l'obscur que tanmateix reivindicava la seva part al costat dels conceptes. Dir, doncs, que aquests poemes són la fallida d'uns oratoris seria inexacte, perquè mai no ha existit el propòsit d'una tan definida forma. Ara: deixar-los com a mers esbossos d'oratori, també ho és, perquè si l'autor creu possible que algú n'escrigui algun segons l'esquema i les indicacions que justament componen cadascun d'aquests poemes, no desitja que mai es faci. ¿Se'm murmurarà que això ja és coqueteria? Com es vulgui; però només ho dirà qui no m'hagi entès.

És tradicional, sempre que d'una manera o altra es pensa en un espectador, *la desimboltura en tot allò que es refereix a èpoques i a geografies. L'eficàcia immediata dels símbols segons els quadres i els mots, així més familiars, que els presenten, és preferida a l'exactitud de la informació tècnica. Als doctes mateixos la manca de rigor fa gràcia: l'acció amb el seu sentit se'ls acosta més humanament. No tots els temes, però, ni tots els aspectes d'un tema es presten al mateix grau de despreocupació. Molt és necessària*

la discreció en els de l'ordre dels d'aquest llibre perquè la transcendència no en pateixi. Ho he vist clar quan ja tot era fet. Per la llum que una mena de sortes *no cercades van fer caure sobre aquests poemes, acabat d'una d'aquelles lectures silencioses, meticuloses, gairebé despersonalitzades, que el procés d'una impressió exigeix. Vaig obrir, ja no sé per a quina consulta o per quina esma, un assaig sobre Pascal. Una de les frases-clau dels* Pensaments *vingué tot d'una cap a mi: "Jesucrist és el veritable Déu* dels homes." *Per primera vegada es deia, i mai no s'ha dit més simplement, que cap a l'amor d'aquest Déu s'hi va des de la compartida condició humana i des de cada situació existencial. Vivint més que no pas pensant. ¿Com els personatges dels meus esbossos? Ara els comprenia, i en ells a mi mateix amb els meus artificis i les meves invencions i les meves opcions de poeta. A força de posar el cor en la meva enquesta, jo no havia pogut sostreure aquest Déu dels homes al moment de la història dels homes i al lloc de la terra dels homes en què es va revelar per una vida mortal. Però tampoc tallar-me a mi del*

meu temps i dels meus tòpics, on tanmateix el sabia i el necessitava present per a mi. No a perdre'l —¿qui el perdrà que mai el cerqui?— però sí a marrades en les quals llanguís almenys l'art, m'exposaven tant un excessiu escrúpol en les reconstitucions com tota actualització que absorbís els segles d'urgència d'uns fets històrics. No era qüestió de flotar a la deriva entre les dues exigències i els dos perills, sinó decidir cada vegada que es posessin problemes. Vull dir els de l'art en ell mateix, ¿per què no? Però més encara els del sentit espiritual que a cada moment desbordava dels bucs canònics, fidel als quals jo em movia. M'havia d'arriscar: tractar de captar-lo i de fer-lo comprendre, poeta de mi! per la tensió, la plasticitat i l'avinentesa dels símbols que eren tot el meu recurs. Així l'exactitud arqueològica em va fer més significativa la tomba de Llàtzer; però, també per exemple, jo no precisaria damunt de cap mapa l'erm que el meu Isrofel em calia *que travessés abans de trobar Jesús una tarda i en un lloc d'un dels dos estius històrics del Mestre.*

He dit que ho he vist clar quan ja tot era fet

i perquè ho podia mirar ja tot com a fet i exterior a mi. En rigor sóc inconseqüent: he passat les fronteres d'explicació que jo mateix m'havia defès. No crec, però, que, fins on les he passades, això no sigui excusable. Tant més que, aquí on ara m'aturo, encara em sembla tenir a la vora els quants íntims meus que amb llur emoció, llurs consells, llurs confidències, van anar seguint el progrés d'aquests esbossos d'oratori; no solament així fornint-me un autèntic contrast per a anar provant el meu treball, sinó més: fent-me sentir cordialment que la meva aventura poètica era la d'un home entre els homes.

Juliol de 1957.

uolo etiam dicere, domine deus meus, quod me consequens tua scriptura conmonet, et dicam nec uerebor. uera enim dicam te mihi inspirante, quod ex eis uerbis uoluisti ut dicerem.

St. Agustí, *Conf.* xiii, 38

Il est vrai que, dans les vers, tout ce qui est nécessaire à dire est presque impossible à bien dire.

P. Valéry, *Variété*

ELS TRES REIS D'ORIENT

ELS TRES REIS D'ORIENT

Dormen tots tres sota una sola capa;
han menjat, han begut,
de savi cor beatament rigut
amb camellers i pòtols al taulell de l'etapa.
Per cada nit, inconfortable pont,
passen cap a un nou dia amb reial paciència;
un poc de llur closa ciència
cau dins el temps obscur que corre sota el son.
Dues llunes i escaig, més o menys ben comptades
— vindrà que ja no comptaran —
hauran així de llurs mirades
abolit la tristesa d'estar sempre lligades
pels nombres i pels mots sabuts per endavant.

Els estels havien fins ara
marcat la xifra erta d'un destí o d'un estil,
presidit una vetlla clara;
aquest, sense ésser allò que es diu gentil,
atreu estranyament, com un amor que empara
tot semblant que allunya la cara.
Fan via els tres; sol, però, cadascun
amb imatges humanes que brusques obsedeixen
des dels anys exhaurits i dolçament cedeixen...
La terra és broixa al llarg del riu profund.
Els camellers rondinen
i els secretaris abominen
de no saber tanta esperança on va.
Déu, però, en cada instant, és un pur començar.
I ho aprèn qui recorda
camí de la naixença, no del cansat futur;
quan no mou els records un malmirrós conjur,
sinó un sentit que estel i pas acorda.
I els tres fan via, estranys al pensament:
recordant simplement:
cares amb mots nocturns vora un foc que s'apaga,
mans que de sobte signen no se sap què al lluny,
un fil de sang que brilla entre una seda vaga,
unes dents pregant sobre un puny;
i ulls sobretot: d'infants ofesos, de parteres
no closes i ja somrients,
de soldats que la guerra duu a l'era, innocents
del vent de les banderes;

i els ulls d'aquell ferit oblidat entre morts...
Tants, tants ulls desatesos tret d'ara, en els records.
I que tots, ara se'ls revela,
cercaven, com perduts aire enllà, que es mostrés
el Rei que sempre salvi, i els pobres els primers,
els pobres, que s'apinyen com l'animal que bela.
La terra és trista al llarg del riu constant.
I els tres fan via, recordant.
Fins que ja ve garriga
i oliverars polsosos i alguna torre antiga
coronant, fosca, un poblet i un tossal.
La línia de les neus queda lluny, fantasmal.
I més enllà de l'altre horitzó deu haver-hi
ja el mar vivent, per l'aire més lleuger que hi ha aquí
Esperen trobar gent d'imperi,
informada i oberta; però no és així;
ans són ells el misteri,
que han travessat deserts per adorar un nadó
fill de Rei i alliberador
— i qui, guiat, el cerca ¿no el troba quan arriba?
Molts es torben; alguns riuen per sota el nas;
ja un secretari anota, reforçant la cursiva,
que el viatge ha estat un fracàs.
I en la nit del suburbi lladrucós, mentre folga
per les tavernes i els bordells
la tropa del seguici, ells,
els tres, hagut consell de la capa que els colga,
entenen que és de llei

que sobre un Fill de Rei a tres reis sigui el rei
qui procuri notícia.
I els la servirà el rei, amb un tan ric suport
de profetal report,
que no hi veuran malícia.

L'última tarda és prima i sense sol. L'estel
s'hi trasllueix, ja quasi sense cel
per declinar. Els tres formen la caravana:
han menjat, han begut,
a la taula reial cortesament rigut.
El camp se'ls dóna, obert a dolça mida humana.
Fan cap, ja de vespre, al poblet.
L'estel s'atura al cim d'una casa — la casa:
entre el camp i un carreró estret,
la designa el quiet fulgor de l'alta brasa.
Al costat de la casa, sota l'esclat de brots
d'una grassa figuera, hi ha un pou, amb una dona
que treu aigua i que els mira d'un sol cop d'ull a tots,
acollint amb un pur llenguatge que no sona.
I entra dins, sense pressa, i en surt portant el Fill
i s'asseu al llindar. Que tot ha estat senzill!

Des d'ara els secretaris
deixaran que tot sigui contat de viva veu,
d'home que ha vist a home que veurà, perquè creu;
i el testimoniatge valdrà per millenaris.

I encara que ells no en feren cap escrit,
se sap que el Fill de sobte va dreçar-se
emportant-se les mans que el tenien pel pit;
i va semblar que tota la vida orba, esparsa
dels temps pujava amb Ell prenent poder i sentit
— eterns com en el Mot que fou Llum en ser dit. —
I ja tothom comprèn el que és vida en la vida
i el que és vida en la mort. Un cameller fa un crit,
un altre estira d'esma el camell per la brida;
el Rei negre amb els ulls pregunta al blanc; i el ros,
que és vehement tant com és cavillós,
es tira a terra, amb braços oberts com un que abraça
i canvia secrets. Després, serè, amb traça
de majordom que para una taula de ric,
estén davant la Mare, damunt la llicorella,
la capa que els ha dat misteriós abric
— i que ja comença a ser vella —;
i hi fa abocar el tresor:
gemmes, perfums i or.
I vénen infants de les portes:
surten un a un i a borbolls,
però no com a folls,
sinó discretament; i per les sendes tortes
del camp en pugen més; i també les ciutats
n'envien, i els altres països;
i del fons nu dels temps encara no comptats
se'ls n'ajunten, amb rostres per endavant precisos:
descalços o abillats

com prínceps de pintura;
n'hi ha de blancs, de llors; d'adrets i iguals
i d'encongits per la gepa futura;
de grocs per fam i d'altres lluents com animals
que es crien per l'ensunya;
hi ha els de Judea i els de tot el món,
i en un angle, amb llur bell parlar, els de Catalunya.
Tots els infants en cercle immens hi són,
com infantats de nou per la Mare infantina,
tots voltant el tresor
per compartir-lo amb el Fill, que s'inclina
sobre els perfums i les pedres i l'or.
I l'infant d'ulls bonics que vaig ser, també hi era;
i em recordo de tot:
com vaig tastar, com tots, curiós pres pel mot,
la mirra, amarga amb aroma estrangera.
I tinc, ben enfonyada, però he perdut la clau,
una turquesa dura, única pel seu blau;
i un robí, talment una espurna
de sang divina; i ara que em faig vell,
mai no me'l miro, roig sobre el desat anell,
que no hi vessi una lenta llàgrima taciturna.

LLÀTZER EL RESSUSCITAT

L'ESCENA *d'aquest possible oratori és la Camarga. Un punt d'ella que no cal determinar; ni es podria, degut als continus canvis de dibuix que la platja i l'entrellat d'estanys han sofert a través dels segles. Basten els caràcters típics del paisatge, que, assuaujats i tot pels drenatges, ajuden encara al simbolisme volgut pel poeta. Segons una tradició molt antiga, recollida per Mistral en el cant XI de* Mireia, *Llàtzer el ressuscitat va fer cap a Provença després de la mort de Crist i fou bisbe de Marsella. Hi fou dut miraculosament en un vaixell desguarnit, a bord del qual els rancuniosos prohoms de Judea l'havien enviat al naufragi juntament amb les tres Maries, la serventa Sara l'egípcia i altres sants deixebles de Jesús. El lloc de naixença de l'interlocutor de Llàtzer*

ha d'ésser situat en qualsevol dels països que grecs i llatins comprenien sota la denominació, respectivament, de Líbia o Àfrica. Només l'administració romana la precisà amb uns límits: els de l'actual Tunísia fins al golf de Gabes. No desplauria al poeta que el seu Africà — el seu Libys o Àfer — *fos un compatriota de Sant Agustí; però és lícit que la imaginació del lector vagi més cap a ponent o més cap a llevant al llarg de la costa septentrional de la nostra Àfrica. Llàtzer i el pobre nàufrag s'entenen en grec, que no és la llengua materna ni de l'un ni de l'altre. Llàtzer el podia saber ja abans de deixar la seva Palestina, on no eren escassos els que se'n servien com d'una segona llengua. El que és evident és que el va practicar, si es va moure per la zona entre les Santes Maries, Arles i Marsella. Marsella, l'antiga colònia focea, havia decaigut molt des de les guerres civils; però el grec, en el segle I, hi seguia vivent, fins al punt que els estudis hel·lènics hi brillaven com només a Atenes. Tot això, independentment de les exageracions de l'Africà quan parla de grecs: la seva admiració no deixa d'anar acompanyada d'una certa tírria. I quant al seu grec, en la vida d'un home de mar com ell no és arriscat de suposar prou vicissituds entre l'esclavatge i la llibertat, entre el rem i la maniobra de la vela i entre l'una banda i l'altra de la Mediterrània, perquè, sense adonar-se'n, n'hagués adquirides prou nocions per a tenir-lo, elegància a part, com a instrument de relació humana pertot on les seves navegacions el duguessin.*

LLÀTZER EL RESSUSCITAT

Aquell capvespre el mar, broix als erms de Provença,
semblava no haver de prendre més la llum
ni els vents, cloure en l'acer d'un ja suprem costum
els flums d'eterna sal d'on sempre recomença.
Una vegada més, Llàtzer pensà en la mort;
com tornant a viure un record
dels seus ulls — uns ulls grisos i de mirada llarga —
els suspengué en el pas de la claror,
nova, qui sap, enllà d'un últim horitzó,
en altres mons d'idea menys amarga.
I llavors mirà el seu company:
un mariner collit feia poc a la platja,
únic i flac bagot d'un mal viatge;

com que tenia un nom estrany,
més fàcilment li deien l'Africà; coneixia
per Llàtzer la història de Crist;
però es reconeixia
molt millor en la d'Ulisses i, com ell, quan mentia
per estimar-se, veia el que creia haver vist.
«Calma blanca o tempesta,
són les mateixes aigües i és el mateix renec...»
Volia l'Africà dir més, brandant la testa;
però es va perdre en el seu grec.
Només dels dos els ulls, per una experiència
no dissemblant marcits, i els pensaments
són, durant una estona, al silenci vivents.
El cel s'apaga, trist d'eterna paciència.
Fins que el nàufrag reprèn: «Esclato si no ho dic:
tu sempre has tingut un amic
poderós: no en vaixell... guarnit o no: en xalana
de pacífic canal
t'hauria fet passar la mar descominal,
per situar-te amb grecs, que són genteta humana.
Sóc pobre; pensa-hi, ara que ets també pobre tu:
mai per mi no ha fet tanta màgia ningú.
He tingut voluntat per a poder dir meva
la força que em venia, fins al cor, de no sé
quin brut roquer de vida on el món se sosté,
amb el seu mar... El mar, del meu risc sense treva
lliça — tan dolça, amb tot... Senyor ressuscitat,
t'ho diu aquest ofès i humiliat

campió sense palma de les vogues forçades:
he anat a fons tres vegades
i és nedant, nedant jo, que sempre m'he salvat.
¿Per pur afany de viure?
¿O per manera extrema d'assaborir-me lliure?
¿O per l'horror — jo crec això —
d'haver vist a la mort la cara?»...
Llàtzer aixecà les celles; el mariner, però,
és per al seu record que troba llum encara
en l'aire gris que de Llàtzer el separa.
I prossegueix: «No parlo per manera de dir.
¿Saps Cap de Creus, a l'altra punta
del golf? (També pomposos grecs fan junta,
del forcat dels teus, per allí.)
Entre les dents d'aquell balcó d'aurora,
hi ha una cova, expandida al mar,
una gran cripta nua, informe, acollidora
sense amor, com d'un rei superb, però avar.
El corrent m'hi portava,
arrapat al nostre balou;
la nedada era brava
i ja en tenia prou.
I de sobte vaig veure el Rostre,
damunt l'obaga humà; però no com *el nostre*,
no: *com el meu*, exacte, vist talment per mirall,
però fora de tota edat meva, una mena
de fetus vell de mi, que m'atreia a una escena

sense públic ni chors, on pels segles avall
es peixerà de mi... de mi...» Altra vegada
el grec que mig li feia el discurs va fallar
a l'Africà.
Llàtzer, amb una dolçor tota precipitada
agafant-lo pel braç, suggerí la tornada;
com si li fos precís de caminar
per a parlar.
L'hora foscant girava cap a una alba de lluna.
Al llarg d'uns tamarius, pel capçal de la duna,
van a trobar el camí. Llàtzer, que té el cor ple
del que ha sentit, tot d'una,
«Germà», comença, «hi ha records sense saber:
coses que per l'arrel ens han pres tots; n'és una
el goig i despertar-se'n; i haver volgut per fe;
i, escolta bé, tornar de la comèdia fosca
que tu dius que és ser mort, a aquest contínuament
obrir-se en esperança que jo en dic ser vivent;
i la meva paraula és, com la teva, tosca.
Però la mort mateixa — és pel que fou *després*,
no per memòria o pel que he vist dels altres,
que et faria un report de com és i del que és,
on pogués dir no *jo*, sinó *nosaltres*.
Tota realitat part d'aquí és excés,
germà, i ho són els signes dels nostres cors terrers.
Fóra una veritat en l'excés reinscrita
de dir que em vaig dreçar com per un tust,
com qui dormia i obre els ulls, adust,

entre la nit i una alba ja plena que l'invita;
amb, un instant, l'ofec d'ignorar el propi nom,
i d'on és que ha tornat, i com;
fins que li ve de sobte la certesa
que els somnis eren somni i el camí cap amunt
el mateix que duu al profund
de la innocència ofesa i desapresa.»
Llàtzer va fer una pausa, amb ulls per dintre molls.
Lluïa obscura al cel la sal dels aiguamolls.
I llavors, renovant paraula i passa alhora,
«Germà,» digué, «no és cap record que m'acora,
sinó les comparances al que fou tan senzill;
dormim i ens despertem en el que ja tenïem,
però viure és fer nostre el que de Déu rebíem,
perquè Déu és etern prop del nostre perill.
Però morir, d'ençà que vaig seguir-la,
sé que és, a tot o res, disposar-se a la Veu,
un absolut buidar-se per sentir-la...»
«La veu del teu amic, del teu dolç Galileu...»
brusc va interrompre el nàufrag, glossant com qui ja ho [veu.
«Dolç i difícil,» Llàtzer continuà, passant-se
la mà pel front obscur:
«un mestre d'esperança
dur a fer, segons com, llarga l'espera al pur.
Recordo el llit, vast i vague en la febre,
i el cor perdent-se en la creixent tenebra;
i Maria, brillant-li les galtes entre els rulls,
que es vinclava sobre els meus ulls

— ulls del germà petit sempre infant — i que em deia:
"Els missatgers ja són amb Jesús." I somreia.
I de sobte, aleshores, res.
Fins que va sonar el mot que encara, sí, em comanda,
i em vaig sentir de nou en el meu pes,
tot d'una, però com si tot vingués per tanda.
Em retrobava estès damunt del banc
de la meva tombal alcova;
ert, fat tot jo, però — ¿m'entendràs? — amb la sang
voltada pel meu fred dins el cor, talment nova,
congriada en l'espera de fer un salt renadiu
cap al que m'era ofert d'un puixant, nou estiu...
o jo restaria en el que era
— ara en prenia esment — el meu repòs:
un pur estar embolcat, sense el meu cos
(oh instrument preciós), ni en oblit ni en llum vera,
als marges expectants de la Joia Primera.
Jo podia escollir i vaig fer com hauries
fet tu mateix, germà, tu i qualsevol greguet
d'aquests meus que et fan gràcia; i vaig voler els meus
I em vaig trobar de sobte dret [dies.
i ple de la meva ànima prompta a la sang valenta,
feliç de posseir-se i, amb amor, violenta;
però tot jo faixat estret.»
Girant cap a la lluna una mirada lenta,
Llàtzer callà. Un ocell s'esbaté, amb un crit,
dins els canyars, immòbils al progrés de la nit;
mentre bonia el nàufrag: «Sé fets semblants...
[Explica't,

Llàtzer, i si tant et tempta, magnifica't.»
I Llàtzer, com si no ho sentís,
tornà de sobte: «Hauria jo el món regne per regne
saquejat, li hauria posat, diví, la regna,
sense que per cap goig se'm renovés, precís,
el record del que em fou llavors donat de veure
fins a tocar salut i paradís.
És per als fills de Déu, que poden creure,
que jo testimonio: reconeix-te escoltant,
mentre el retorn ens dura, i vaig parlant.
Jo estava dret davant de l'escalina:
tres esglaons que duien del meu carner pregon
al vestíbul, ja obert a l'orient i al món,
del meu sepulcre; i queia cap a mi una llum clina.
No sé si sobre els ulls fou transparent el llenç
o si un plec esbatut em mostrà el que era immens.
Crist era dalt, al mig, creixent en la paraula
dita: aquell "Surt!" de tot elemental començ:
que crea, que fa néixer, que és Llum fenent la Faula...
Oh el Mestre ardent, Maria! Marta, el teu Rei a taula!
Jo el vaig veure llavors
transfigurat com en els vostres cors.
Tot ell fulgia en glòria:
amb el Pare i en l'univers
i amb l'Esperit, en Si un i divers.
I vaig sortir de mi, com per vivent memòria.
Sí, Crist era la vida unint tots els camins,
faç mateixa de vida, on totes les semblances

es feien fraternals; en aquells trets divins,
jo em veia jo, acceptat amb les meves mancances.
I de nou, germà, vaig voler
la vida — joia i foc tot jo, per fe.
I vaig fer força amb l'una i l'altra cama
per desfaixar els turmells i compondre el meu pas;
no sé si espasa o flama
haurien penetrat amb dolor més voraç
la meva carn, encara sorpresa de sentir-se,
que no ho va fer el tramat, fins a partir-se.
Mortal comptar dolors pel cor i els seus batecs!
Déu! Com en pocs instants en vaig de nou aprendre!
D'esma o guaitant a llucs per entre els plecs
de la mortalla, jo, que ja anava a ser cendra,
vaig caminar amb gemec cap als tres esglaons,
rudes, humits i de cantells a trossos;
i pujar-los va ser com carregar tres mons
sobre els meus febles ossos:
des del primer, un món de somnis morts;
en el segon, un d'esmes i records;
i dalt del terç, un d'esperances vanes;
en mi va cruixir tot, i vaig sentir el meu tuf
de mort i de treball; i cridant sense buf,
vaig travessar el vestíbul cap a les sorts humanes;
com un que moriria i tanmateix no vol;
seguint Jesús, però fent els meus passos sol.»
Seguí un silenci greu. S'albirava una borda,
humil al clar de lluna dins la gran plana sorda.

Fins que el nàufrag, mirant-lo com si el veiés molt lluny
i amb vehemència agafant-lo pel puny,
digué a Llàtzer: «Em vénen preguntes, i no goso...
Però ¿i la gent? Perquè hi havia gent, suposo.»
I Llàtzer dolçament li va respondre: «A munts,
parents i poble. Mentre em llevaven les faixes,
es va passar d'un crit d'esglai, que encara em brunz
dins el cap, al silenci i a les converses baixes.
Jo em desenlluernava. Recordo, en els olius,
l'obac a terra i sol damunt les cimes;
i més prop, mig tombats vora unes mates primes,
uns noiets que aixecaven cap a mi uns ulls molt vius,
deixant per terra els tòdols; recordo una doneta
que reia tota sola per sota uns vels llampants
— comprenc que la fes riure, si pensava en galants. —
Però, en un rotllo a part, els doctors de la pleta
discutien, ells i llurs mans;
un, venint cap a mi, vociferà: "Agafeu-lo!"
I hi hagué un estupor
i semblà que prenia en la gent el rancor;
quan sobre els excitats caigué una veu: "Deixeu-lo."
No un prec de pietat, sinó una ordre de rei.
I els que havien de creure és llavors que cregueren,
retrobant Crist en l'acte que així, creient, perferen;
mentre els doctors partien clamant: "La Llei! La Llei!"
I parlà per tothom una dona del poble.
Sortint cap a Maria, la mare de Jesús,
que estava en un racó, guaitant amb ulls segurs

el seu Fill, amb un aire terral, però molt noble
— ¿com t'ho faria entendre? — infantina i ensems
profundament arrelada en els temps,
corrent-li, doncs, cridà: "Sigues tu beneïda,
dona que en el teu ventre vas dar vida a la Vida!"
¿Què et diré més, germà? Sóc el ressuscitat;
senyor — només en tant que per la Gràcia
vaig ser tornat a mi: com tu, que al meu costat,
per l'indecís camí que ens ha igualat,
camines, fer de ser salvat
pel cor i per la seva obscura pertinàcia.
I tanmateix el cor!...
Tot senyal li és llum, tota moneda or.
L'enyor, la por, la follia l'habiten;
però sap més que no sabem sabut;
i salva donant més que no vèiem rebut:
són d'ell, germà, els miracles que t'irriten.
Dubtes — i jo mateix sóc temorós
d'aquesta llibertat, de la qual sóc figura
contra la mort, i que he de guanyar com si fos
meu cada instant i simple la natura.
Per això en cada instant sense morir revisc
i, puix que he vist la Vida, conec millor el meu risc;
i és per cada acte meu que la Vida em depura,
i en cada mot tallat a la Seva mesura.
Però, el que hi ha en el cor de l'home, Crist ho sap,
com ho sabé quan era germà nostre a la terra:
sap si temo la mort i el seu estrany arrap,

jo que en sóc, als teus ulls, la sortosa desferra.
Com tu la tems, germà... Perquè si diferim
en re dos pobres fills del llim,
és a Déu que ens ha fet, no a nosaltres, que importa.»
Sara la Negra era, sollícita, a la porta,
alçant un llantió. Llàtzer va fer un sospir
i s'aturà; i el nàufrag: «Segons el meu albir,
a tu» va dir «et passa que t'enyores...»
I Llàtzer: «Sí, és això i no és tot;
però per a expressar-ho, en grec no sé cap mot.»
I l'Africà, molt greu: «Són coses torbadores
tot això que m'has dit: per a omplir-se'n els anys,
referint-hi el que un home ha conegut d'afanys
i ¿per què no? de goigs... Deixa que hi pensi
en calma i en silenci,
quan hauré ja tornat on vaig néixer. Preveig
que hi ploraré; però seré a casa...»
S'aixecava una brisa amb amorós fresseig;
s'inflà una olor de sal amunt de la nit rasa.
Llàtzer veié de sobte un home vell
en aquell nàufrag sol; i posant-li un palmell
suau damunt l'espatlla arrupida, profètic
— doctors haurien dit hermètic —
va dir: «Germà, demà tindràs vaixell.»

EL FILL PRÒDIG

EL FILL PRÒDIG

I

Un home tenia dós fills. I digué el més jove d'ells al pare: Pare, doneu-me la part que em toca del patrimoni; i els repartí els béns. I passats no gaires dies, el fill més jove, aplegant-ho tot, se n'anà... (Lc. XV, 11-13).

El pare, després que el seu fill Isrofel s'ha acomiadat d'ell, el mira com s'allunya i pensa en el que serà el seu camí.

PARE, me'n vaig. La meva part
que m'has donat, tu l'has comptada:
jo he decantat els ulls de la pesada
que l'altre fill, el bo, vigilava amb reguard.
Tu, pare, ets just. Potser amb mà secreta
m'hi hauràs afegit un escreix del que és teu;
o n'has tret i m'ho guardes: com sigui, no em sap greu:
és sobre el que no sé que la jugada és feta
per al meu cor. I ara, pare, adéu.»

Digué Isrofel; i quan l'hagué el seu pare
beneït, va partir. El vell rebé la mare
i el seu plor contra el muscle fort,
mentre seguia el fill amb ulls plens de record:
vall amunt, cap on l'erm comença,
és, pel crepuscle llarg, un infant clos i pur
que ara veu allunyar-se en pena de futur;
i permet, com el Pare que des del cel ens pensa.
S'ajuntarà, dalt del planell,
amb la nit i amb la lluna — folla dels somnis d'ell,
que exaltarà per sobre la vaga terra immensa.
I feliç contra el temps nit endins mesurat
que el temps humà del seu voler travessa,
anirà descobrint la seva llibertat,
la seva soledat,
alguna cosa que era i sempre més ha d'ésser
començament i, si desdiu, retorn;
caminarà Isrofel cap a prendre el seu torn
en els destins de flama, sense pressa,
sense dubte; i la terra és davant i és entorn.
Quan el sol cremarà fins el crit de la terra,
compartirà, en els *khans* dels entreforcs,
l'ombra de les estables, absorbent com els gorgs,
amb homes de mots que no aferra
i amb bèsties pacients:
tots dins un tuf comú de sang lenta esbafant-se;
tots i ningú: seran només dorments;
i dormirà Isrofel: un entre diferents,

un dins l'obscura, elemental semblança.
Fins que, inclinant-se, el dia eixamplarà
l'obac dels porxos dins la clasta;
i hi sortiran els homes, rics del coure que basta
per a beure i per a jugar;
i un llançarà potser un cant sense mesura,
fosc dins la tarda pura
com un broll del gran plany humà;
i hi rodaran donetes de mirada petita,
sense dolçor, com d'animals
que furguessin arrels; però en els flancs lleials
d'Isrofel vencerà, no dita,
l'esma d'una més alta cita;
i els retraurà, i uns sorges se'l miraran rient,
i entendrà que parlen de vida;
com serà esquerp als daus i haurà escanyat l'ardida
cançó que li pujava contra el cant de lament:
mut i esquiu, passarà davant les caravanes
a reprendre el nocturn camí
cap a les ciutats sobiranes,
faixat amb l'or patern sota el pit secardí.

II

Isrofel s'ha aturat a Jerusalem. És allí l'hoste de Nicodem, el fariseu, un dels caps dels jueus. Tornen tots dos, una tarda, cap a casa, conversant. S'han contat l'encontre que tots dos havien tingut amb Jesús: Nicodem, per la Pasqua, una nit que l'anà a trobar secretament (Jo. III, 1-15); Isrofel durant el seu viatge des de la vall del pare (Cant V d'aquest poema i Mc. X, 17-22).

«Quan vaig sentir que deia *vida eterna,*
com un rei prometent-la amb mots de mestre bo,
l'*altre* que dins de mi vol més que no pas jo,
em mogué cap a ell per més de prop saber-ne.
Però estimo el meu or,
pensar que empeny l'aurora dels meus dies
amb la força, per al meu cor,
—Nicodem, ¿m'entendries? —
de la nativa entranya mineral
i del cop de l'encuny reial...
¿I el donaria als pobres, pobre seguint un pobre
difícil com un rei?
¿Val per a ésser eterna la vida, si quan s'obre

ja la buidem? ¿No fóra fer inútil la Llei,
això...?» Deia Isrofel, adolorit amb ira
que *l'altre,* en el seu fons,
callés, com un que escolta raons, però no mira.
Sota un cel tens, on lenta s'esfondrava una pira,
la ciutat alenava pels seus bruts carrerons.
I els dos eren davant la casa
on era hoste el jove i Nicodem senyor,
aturats, com si una aprensió
de retrobar-s'hi rics fes del llindar una rasa.
Fins que, girat costa avall, Nicodem,
aixecant la barba i els braços,
«Jerusalem!»
exclamà; i delejaven llum els seus ulls escassos.
«Inquieta Jerusalem!
Surten de tu crits dels que moren
i els cridats a viure s'acoren.
Ah, com devoren l'home, esperança, els teus parts!»
I tornant bruscament cap a Isrofel: «Ah, ingenu,»
prosseguí «tots som vells: jo, gris amb doctes arts;
tu, assajant l'impuls d'un cor estrenu.
Tots, fill meu, hem nascut abans;
el primer refús del llinatge
ens generà superbs i vacillants,
orbs als sentits eterns que ens allarguen les mans
des dels mots del pairal llenguatge.
No parlo per imatge:
com ara et veig a tu,

he vist, per aquest Mestre de divines urgències,
(ell i jo en el redol d'un llantió insegur)
sorgir dels mots antics tot de vivents presències.
Hom diu *vent* i mirem si l'arbreria es mou;
ell deia *vent* i l'Esperit passava,
covant per sobre un riu de salut, i em tocava.
Ah, fill meu, el principi ens és ofert de nou,
a cadascú pujant des d'allí on es troba
dels anys i d'esperança, quan
l'invita el vent i el posa tot a prova:
carn i saber i riqueses i l'ànima anhelant.»
I el vell callà, brandant
la testa cavillosa;
i callà una estona Isrofel,
perquè la seva veu no fos tan tremolosa.
I llavors dolçament: «¿Un mestre d'Israel»
digué «no sap el que jo sé i que em guia?
Més amunt de l'infant sols hi ha el paradís;
però és a través del futur indecís
que hem de construir, purs, el passat que ens canvia
en infants de beat somrís.»
Va seguir encara un silenci,
ara opac, ferest gairebé;
fins que tornà Isrofel: «Serà del que jo llenci,
generós com la vida, que me'l construiré.
La vida que vull viure, sé que m'ha d'ésser externa,
sempre absent; és cercant-la que puc sentir-la eterna.»
«Ês això, però no ben bé»

murmurà Nicodem; «No és ben bé el que ell deia,
no: era ell la vida... Però ¿sé jo mateix,
lligat al Llibre, el que de mi mort queia?
¿Ni el que de mi és jo mateix i creix?»
Molt encara parlaren; fins que, amb la passa brusca
amb què el fogós supleix la coneixença llusca,
Isrofel, pel rastell avall,
prengué el camí de la marina oberta,
cap als ports, sol per l'enllunat rocall,
amb l'or patern pesant-li damunt l'entranya incerta.

III

Isrofel comença a viure en la disbauxa; se'n va *lluny, a país estranger* (Lc. XV, 13).

I va jugar Isrofel, a cada salt dels daus
deixant anar el seu cor pel fil de la fortuna;
el prenia el corrent, l'arc del perill tot d'una
quedava, ombriu, enrera i ell se sentia en paus:
en paus amb la vida represa
i amb la mort a penes ofesa.
A la seva dreta, en un munt,
als ulls, als dits flagrant de mostrar-se-li junt
per primera vegada, l'or de la seva herència
semblava, en ser jugat,
que volgués ser comptat
segons els signes crus de la humana potència.
Entorn d'ell i enfront d'ell, fenicis d'ull subtil,
perses brodats i càndids romans del Gras Imperi,
tots feien càlculs del misteri
d'aquell rústic gentil;
vull dir de quant valia per al joc: acceptaven
els seus envits, perdien i l'en glorificaven
— a escàndol d'un greguet que no li veia estil.

Per tres soles monedes
del pare aventurades, la sort llançà el seu crit
d'embriaga per ell, penjà en la seva nit
guanys bruts de publicà, nòlits d'oli i de sedes,
rient d'ornar un palau fins llavors interdit.
I fou pels rèdits folls la mota
original doblada; Isrofel a cop d'ull
s'exaltà fins al pare i sortí, amb l'orgull
de ser per a més vida pare de l'or que el dota.
I una dona el seguí: d'Egipte o xipriota,
¿ell què sabia? era l'estrangera que venç
amb el victoriós i amb mots romputs encanta;
sense pares ni infància, madura amb ulls serens:
dolç al costat de l'ombra, un fruit d'eterna planta.
Isrofel aprengué què vol dir ser tan prop,
nu, d'un altre cos nu que espera
com des de mai, dreçar-se més fort que l'encisera,
sentir-se tot de cop
més antic que la Llei i estranger amb l'estrangera.
La veié dilatar-se tota en braços lleugers
i en freu llarg dels genolls fins al ventre, i l'excés
dels somnis va morir entre les clares corbes:
futurs, profundament reals de joies orbes,
allí els seus anys dormien cridant que els engendrés.
I va exultar Isrofel d'haver llençat la seva
flor viril com, a cada treva
en la dolça lliça de foc,
ara donava l'or del joc.

No fou de llum més pròdig el matí que els va prendre
per les terrasses altes i els vials cap al mar;
passaven enllaçats entre un poble de cendra
i tiraven or a l'atzar.
Mendicants i rics el collien
amb igual impudor, com el sobrant degut
d'una reial ventura, i els seguien,
imitant la dolçor de llur pas absolut.
La darrera moneda filla de les paternes,
Isrofel va llançar-la als peus
d'un esclau que en un moll transportava carreus,
jup i bleixant a dernes.
Va caure a la pols sense dring.
I boní l'home, tens amb la pedra premuda
contra el ventre exhaurit: «Són trenta, mec de druda,
el meu preu; sense el feix, però, no en valc ni cinc.»
I en els seus ulls rovellats — de tan tristos
no n'havia Isrofel mai vistos —
la mirada parlava en llengua de tothom.
I és l'*altre*, dins el jove, que, com no feia gaire
mirat pel Mestre bo, sabia el què i el com
i va donar-li aire
per a deixar-se anar de la dona i, fugint
cap als vaixells, cercar-ne un de les illes...
Dormí, ple de la sal de les nocturnes milles;
las sobre l'or patern, amb somnis eludint
l'assegurança obscura del signe de Caín.

IV

I quan s'ho havia gastat tot, hi hagué forta fam per aquell país, i ell començà de fretürejar. (Lc. XV, 14).

Isrofel té un amor clandestí i irrealitzable amb Peitho, verge consagrada a un déu misteriós. Pel renunciament coneix la força i la feblesa del seu cor.

La ciutat, una ciutat cega,
dura per fam creixent, devora aquell retret
on mor amb castes mans un amorós secret:
Isrofel i una dona, Peitho, que estima i prega.
Servint un déu que ell no coneix
i que la vol a tot amant estranya,
entre els dos han llençat el desig que els uneix
i que es refusa, humil, d'entranya a entranya:
l'han prodigat en un vent pur de mots
i en cants d'or i en amargs xarbots
d'a penes madura carícia;
tot es perd al peu de les nits
que barren la delícia

per endavant pagada als astres enardits.
Déu nebulós, que no es revela
i que no jutja: *és* en l'ardorós alè
del desig, de la fam, de l'esglaiada fe,
del record que en el somni arrela.
Es miren els amants i els mira el dia estès
per la finestra quasi morta;
tot, com ahir, avui ha estat nou; i no importa:
el cor ha anat cremant a tot o res.
Senten vasta els amants la ciutat oprimir-los
amb silencis d'ull suspicaç;
entorn de llur retret s'espesseix l'aire las:
bon dia, soledat, si véns per adormir-los!
No patirien tant si cadascun fos sol
a desitjar i a creure enyorat el que vol:
adéu, amor, si fuges perquè millor es despertin!
Cor púdic dels amants, cor senyor, si tu surts,
els camins per on véns són pregons i més curts,
i calmes els amants perquè millor es concertin.
Són cara a cara, sense que el futur pugi verd
contra la fam; i el cor sembla impossible:
encadenat i reialment visible;
escrit damunt la fam com en un mur desert.
I en tenen els amants vergonya,
més que no si s'haguessin ells mateixos vist nus;
fins que parla Isrofel, mig murmurant, confús,
com qui sang i paraula fonya:
«Ara veurem, un cor

que l'ombra feia digne
en el foc i en el joc
i en la malenconia,
com sofrirà la llum,
marcat amb el teu signe.
He davallat al fosc
obrador de la vida;
l'he obert amb folla clau;
a les mans, que em tremien,
he tingut les sements
del miracle impossible.
He pujat al penyal
des d'on l'àguila mira,
taciturnes de sol,
quatre reials províncies;
hi he llançat una veu
per la set que tenien.
M'ha dit fill seu la mar
perquè heretés les illes,
brusques sobre els rompents,
dolces, endins, de vinya;
no he esperat el most
que el mar per' mi volia.
Me n'aniré per l'erm
a sol i a lluna viva;
les pedres parlaran
com folles que endevinen;
el cor farà el respòs

en llengua més antiga:
aquest cor delatat
que ignorem si sabia,
i que ara, en mots perduts,
em dirà si vivíem;
ens dirà si el record
ens fa créixer a la mort
o si encara a més vida.»
Digué Isrofel; i ja, com qui s'avança, prest,
allarga amb tendre gest
a Peitho una moneda: la segona de dues
que en té només; són d'or i del pare; i n'és ric
per a sentir-se encara pròdig o just o inic.
—Qui et salva, cor, t'espera amb les mans nues.
I girant la moneda que, a punt de vol feroç,
una àguila signava, Peitho, superba als plors,
«La dona de qui mai uns fills et vegis néixer»
diu «ha de fer com l'àguila i no voler-los péixer
si no miren el sol de ferm.»
Diu; i amb els ulls creant-lo, besa
a Isrofel la conquilla del dolç palmell ja erm.
L'altra moneda a penes pesa
en el cint d'ell: val just la seva llibertat
— la teva soledat,
cor, quan l'ànima creix i als seus retorns t'avesa.
La posta imita el cor amb focs de pobre aram;
i pren Isrofel com qui desa
un joiell a tornar. I l'endemà és la fam.

V

I anà a acollir-se a un dels habitants d'aquell país, el qual l'envià a les seves terres a pasturar porcs. I desitjava omplir el seu ventre de les garrofes que menjaven els porcs, i ningú no li'n donava; i havent entrat en ell mateix, digué: Quants jornalers del meu pare tenen pa de sobres, i jo aquí em moro de fam! M'alço i me'n vaig al meu pare i li diré: Pare, he pecat contra el cel i envers vós, ja no sóc digne d'ésser anomenat fill vostre; feu-me com un dels vostres jornalers. (Lc. XV, 15-19).

Isrofel s'ha partit la seva migera menja amb un rodamón grec i s'ha esplaiat amb ell, contant-li la seva vida. Conversa subsegüent dels dos.

«Sóc el Jueu, el Retallat: m'ho diuen
fent amb els dits senyal de tisores, i riuen;
em guanyen en això, que riuen; com a esplai
en temps de fam és poc; només que en els recomptes
per mi no passa mai
que l'últim godallet no empleni el seu espai...»
Digué Isrofel; i a cops de gorja promptes
escurà el tassó poc pregon
on uns solatges rancis feien vaga una aigüeta;

i després mossegà la florida, l'estreta
crosta que, mal partida, li passà el rodamón;
i s'absorbí en la dent el cor agònic.
Convidat sense taula, i en la semblança irònic,
el de pertot vingut li seia enfront.
«Ah, porquerol!» digué, collint-se,
amatent, una molla d'entre la barba minsa.
«Ets observant... i generós;
si no per virtut, de maneres:
en la fam, no primfilo, sigui dit entre els dos:
em basta que ho ets perquè ho eres.
Has viscut setze anys d'or patern.
¿Què et planys? El preu de viure... sempre és mòdic;
mirat així, ningú no és pròdig,
i tot instant té força com a etern.
¿O és que et perds entre el que és absent i el que és [intern?»
«Ans m'hi retrobo» va respondre
Isrofel amb obscura veu.
«El que no sé, però, és encara el preu.»
I d'esma, com qui cerca per on es pot compondre
figures del seu mal, va mirar cap al cóm
i, allucinat pel record sempre som,
hi va veure lluir, comptades i envejades,
les garrofes de les porcades.
«Els magres porcs que guardo tanmateix van més tips
que no pas jo» sospirà «i els macips
que fanguen pel meu pare, llencen
el pa que aquí no tinc; i ni tan sols hi pensen.»

I va enganyar amb els punys la pena i el furor.
I digué el rodamón, lògic: «¿Per què no tornes?
Per al qui, nu, viatja cap a l'antic amor,
els records són menja i favor;
en canvi ara, aquí, ets tu que t'hi enfornes
mal fonyat per la fam i l'ofensa i l'enyor.»
«¿Què vols dir?» va respondre, fent enrera la calma
que tornava, Isrofel. «¿Que jo en els meus records
tinc un secret reialme,
una mina absoluta? Ho és, si de cas, de morts
que, si crido, també se me'n riuen, si crido
quan m'agafa por perquè oblido;
riuen de ser, l'ombra que són! més forts...»
Callà Isrofel; i el pòtol «Quin gust de fer tragèdia»
va dir, «quan per als déus potser tot és comèdia!
L'he reparat en molts
que es van creure feliços... Pren la via mitjana,
la que du finament a la victòria humana
(més d'un greguet ho ensenya). Sí, tot record és dolç,
quan has sabut temptar-lo a desertar del nombre:
és en massa que són altius
i que et fan viure jup per sota de llur ombra;
pactant-hi, pots encara ser dels que viuen vius.
Decideix-te. Un pare que dóna
la part per endavant, cal témer que perdona
cobrant-s'ho... Però tu has estimat el risc,
no et ve d'una aventura. Aquest si-visc-no-visc
d'exiliat quasi en la inèdia

i, m'hi faig fort, aquest esperit de tragèdia
i aquest sorrut anar pesant el temps
t'aculen a morir com un gos sobre els fems,
sense ni procés. ¿És que et tempta?»
«No!» va exclamar Isrofel. «Però els records, ¿què
He dilapidat el meu maig; [en faig?
ho accepto, sí, però amb la sang calenta
i vull pau de vivent, no mort a pobre raig.»
«Ah, fins la humilitat veig que tens violenta»
reprengué el temptador. «Jo ho preveig més senzill:
el pare és home d'ordre i ha perdonat el fill;
en els vostres feixars l'oliva
ja és negra i hi ha feina per a tothom que arriba;
les vesprades són llargues: qui té història i la sap
servir liberalment es guanya cors a arrap;
tu tens gràcia (més ple) i una veu com un lliri,
que deia Homer: ¿qui vols que no t'admiri?
Has fet comerç, finances, has bornat com a cap
d'indústria i com a honest contrabandista,
t'has provat en certàmens com a exòtic harpista,
has cercat l'or en més d'un riu excels,
has estat conseller de reietons rebels,
has jugat, no cal dir, i has fet saltar les banques,
has fet l'amor, potser has traficat en blanques...
¿no? dissimula, has conegut tants cels!
però has fet de mascle contra el Déu en qui creies
(jo que et deia observant)... i m'has planyut els vels
a la verge d'un déu de qui en el fons et reies!»

Es va fer tan profund el rostre hirsut i flac
del porquerol, que el cínic, entenent-hi,
es retingué de buidar el seu buirac.
I ell, per fi, molt baix: «Sembla que senti
el meu germà» digué. «¿Com vols que t'ho comenti?
Vist per fora, en la vida tot és culpa i extrems:
ho he après sobre els fems,
que dius tu. ¿Qui hi haurà que del meu jaç em renti
i em torni un nom com una aigua de pau,
jo que he begut el meu com un judici?
Amb quin altre desfici
cal que *ara* tiri el dau!
De quina altra manera que en la nostra conversa,
vell Nicodem, sé que tots som futurs!
I entreveig que és per una certa gràcia dispersa,
essència i no recurs,
que ens forma, que el meu cor si de cas tindrà força
per a sofrir la seva llibertat,
la seva soledat...»
«Gràcia...» va murmurar l'hoste, no per retòrcer
ja, sinó pensatiu.
«Dius gràcia... No conec en grec un mot més viu:
àgil i lluminós, cairat com una idea...
Corren per l'Àsia uns homes de Judea
que és curiós com l'usen: fills,
deixebles, partidaris, germans... no sé, m'hi embullo,
d'un tal Jesús; tot el que en cullo,
és que es tracta d'un déu que salva de perills

i treu de mort: un més... No hi ha, però, cap dubte
que ell va morir, no pas de mort abrupta:
a la creu...» Isrofel callava, amb un afany
que de sobte semblà posar-se en cristallina
esperança. I digué, com qui parlant s'afina:
«Me'n vaig anar sense company.
Vaig deixar l'erm; la terra era, en l'ardor, més fina.
Aquest Jesús que dius estava, en un poblet,
assegut sota una ombra, ja cap al tard més llarga,
parlant a gent d'aquesta, de vegades amarga,
que hi ha pertot... Vaig a la fi de dret,
excusa'm, tinc vergonya... Perquè em fos duradora
la vida sempre més, calia que jo tot
ho donés i el seguís, em va dir; i m'ho fóra.
No vaig respondre un mot;
m'havia mirat, estimant-me,
jo no et sé descriure amb quins ulls!
I me'n vaig anar trist, de moment alçurant-me.
El que és això, bé ho culls
tu, l'home universal! No el vaig seguir i és ella,
la mirada, que m'ha seguit a mi setze anys,
fent-me un callat sentit de mots ardents i estranys.
Jo que conec l'angoixa, l'impuls, la meravella
de voler, per amor, morir, digues, ¿com puc
no escoltar el que em mormola aquest meu cor feixuc:
que és per l'excés d'una amorosa Gràcia
que aquest Mestre acceptà sobre el seu cos poruc
una mort de tanta desgràcia?»

I brusc, com qui es desperta: «Demà davallarem
junts fins al mar. Allí ens separarem.»
El pòtol va fer un gest. «No: a la vall del pare,
que s'hi va per Jerusalem,
és sol que hi vull tornar.» I no va dir que encara
guardava al cint, de l'or del pare,
el preu del seu passatge fins a Jerusalem.

VI

I, alçant-se, vingué al seu pare. I essent encara ell un tros lluny, el veié el seu pare i s'entendrí i, corrent, se li tirà al coll i el besava. I li digué el fill: Pare, he pecat contra el cel i envers vós, ja no sóc digne d'ésser anomenat fill vostre. I digué el pare als seus servents: De pressa, traieu la roba millor i vestiu-l'en i poseu-li anell a la mà i calçat als peus i porteu el vedell gras, mateu-lo i fem un àpat de festa, perquè aquest fill meu era mort i ha reviscut, era perdut i s'és trobat. I començaren la festa. I el seu fill gran era al camp; i, en tornar, quan fou prop de la casa, sentí músiques i danses i, cridant un dels mossos, li preguntà què era allò; i ell li digué: El teu germà ha vingut i el teu pare ha mort el vedell gras, per haver-lo recobrat sa i bo. I en fou indignat i no volia entrar. I el seu pare sortí a aplacar-lo. Però ell, respo-

nent, digué al seu pare: Vegeu, tants anys que us serveixo i no he transgredit mai cap vostre manament, i mai no m'heu donat un cabrit per fer una festa amb els meus amics; i quan aquest fill vostre que ha devorat els seus béns amb meretrius ha vingut, per a ell heu mort el vedell gras. I ell li deia: Fill, tu sempre ets amb mi, i totes les meves coses teves són; però bé calia fer festa i alegrar-se, perquè aquest germà teu era mort i ha reviscut, era perdut i s'és trobat. (Lc. XV, 20-32).

Però la cara del germà bo no s'ha asserenat. Isrofel, irritat i vehement, fa sortir el seu pare de la sala, on la festa continua, i li parla.

«Pare, és el meu germà i la seva obliqua
mirada el que m'irrita. ¿Ês que ha trobat iniqua
la teva alegria? ¿O que el lot
amb què em vas fer major l'ha privat d'enriquir-se
en el que és teu? I sobre tan dolçament sentir-se
pur, ¿no ha disposat sempre d'un cabridot
per a invitar els amics?»... Amb la severa punta
de dos dits, l'ancià va cloure la pregunta
sobre els llavis del pròdig. I digué: «Fills em sou
tots dos, i la vostra concòrdia
ha de ser per damunt la meva barba un rou
de matinada en la misericòrdia.»
«Que Déu també me'n faci» digué Isrofel, adust.

«Pecador contra el cel i contra tu, m'hi sento:
m'excito a dir-ho i m'hi turmento.
Contra el germà, però, ¿com és que he estat injust?
¿Anant-me'n o tornant? ¿O quan tu m'engendrares
perquè li fos a ell minvat d'un terç
el que tu deixaries?» Dins les pupil·les clares
del vell, el fill s'afigurà dispers,
inacabat i ja de l'acollit divers;
i el vell digué: «No és de dues vides
ni per a dos amors que fóreu engendrats;
però les complaences amb què us guardo granats
dins el meu cor, són fruit en branques departides;
i això és secret del pare.» I el pròdig: «Ah, respons
al que em puny amb enigmes!» digué, brandant la testa.
Súbits, llindera enllà, dins la sala del bons,
revingueren els agres sons
de la gralla i el cop del tamborí de festa;
i sord, ara batut ara lleuger, el trepig
d'un ball en dos rengles que alternen.
Es confortà Isrofel com per un nou desig;
i ràpid, esbossant el gest dels qui es prosternen,
besà el seu pare i se n'entrà pel mig.
I va dansar Isrofel, amb fúria
i somriure de príncep, fort amb passos perfets;
va conduir la joia en la cantúria
i el vi pompós dels ventres satisfets.
I reia Dina i reien Josabet i Susanna
i feia el crit Tabita i amb ella Noa i Anna

i Safira la síria i les dues Esters;
des del respòs dels homes, mut, amb ulls quasi fers,
el germà destriava la festa, comparant-ne
segons virtut el cost; i el pare, a penes vist,
li tenia una mà damunt del muscle trist.
I la nit va girant, amb estelada opaca,
fins al matí, que és baix i tot just esparraca
uns vels sense color sobre unes roses lleus.
I es desperta Isrofel sota el sostre dels seus.
I veu al seu capçal de minyó com davallen
cap als seus ulls els ulls marcits i greus
de la mare. Una estona es miren fit i callen
mare i fill, com dos renascuts
de tanta mort i tants de mots perduts!
Fins que romp del cor la paraula.
Són de primer les frases que esperen els vençuts
per fer una cosa humana de llur faula;
que fan callar el silenci quan prenen rostre els cors;
i ve la conversa llavors.
Molt fill i mare es parlen: ella a l'espona obaga;
ell recolzat sobre els coixins,
rebent per la mirada vaga
la claror sense atzur i els camps sense jardins.
«Mare, sé que tots els matins»
diu Isrofel «pregaves
pel meu retorn i l'esperaves;
i que ahir vas ser tu, en el buit
que el migdia fa entorn del mas, tu que em vas veure

baixar la clina i que vas fer l'acuit
del pare lent a creure.
Ell, pobre ranc! va córrer amb els braços oberts;
tu et vas quedar a la porta... Sempre com si tinguessis
una altra feina... Estimes sense que mai et vessis...»
«Ah, decebut que parles com els forts o els experts!
Ès com d'infant ja eres...» diu i en el to acorda
tendresa i amargor la mare, que recorda.
Però es reprèn i fa, cercant uns astres certs:
«Una dona, és com Noa que et plau: que sembli viure
fent-ne un do sempre atent, que envolta i deixa lliure;
un cor d'aromes, Noa... ¿La vas veure, amb aquell
gruix d'or per sobre el vel vermell?
Té la boca un poc forta, però lleuger el somriure;
i la gràcia desplega palmes en el seu flanc...
¿Et quedaràs, fill meu? Noa és la filla
del qui comprà les terres del teu or; i pubilla...»
Crida que no pels ulls tota la sang
d'Isrofel; quan, però, ve la veu és tranquilla:
«Ès l'*altre*, mare, que vigila
en el mur ferit l'esvoranc;
ell, que té el castell i la vila...
Que no vol el perdó
on seria de massa:
el que era de la Llei
ha estat comptat pel pare:
ja li ho vaig separar
abans de la tornada.

No em diran satisfet
que ha arribat i descansa
i és quiti per uns mots
i encara el rescabalen!
Del que he llençat, no vull
sinó el buit que em deixava.
Hauria el bé i el mal
pogut donar a la Gràcia,
quan eren somni sol
que omplia i no sagnava;
quan tot tenia preu,
pagat amb esperança.
Però vaig preferir
ser jo qui es fa el reialme;
el tinc: és per un buit
que en sé la mida exacta;
pels crits de rei que hi faig,
que sento l'erm que hi calla.
L'*altre* és amb mi, però,
i ell sol no canviava;
caldrà que el deixi fer,
si s'entén amb la Gràcia,
i que surti a camí
si resol de lliurar-me.
Mentrestant, restaré
entre coses i cares,
dolç al que fóra dolç
a un hoste sense casa,

pagant del meu jornal
com a llogat del pare.
Cal que estimi de nou
per a de nou privar-me:
tenir per a donar
si invita la Mirada,
servent pel meu desig
i lliure pel meu acte.
Sí: quan l'*altre* em dirà
que és l'hora de trossar-me,
me'n tornaré pel món,
ric sense l'or del pare:
per' retrobar Qui vull,
un poc de coure basta.
Un Mestre vull cercar
que era mort i em parlava...
i m'han dit que és vivent
als límits del llinatge.
Tot plegat és absurd.

I és que ho sigui que em mou, i que no hi vingui curt el cor quan penso en una recerca tan estranya.»
Diu Isrofel; la mare va plorant, sense surt,
com qui ja té de sempre, abans de tota
illusió, acceptada la pena que rebrota.
I diu: «Tot el que entenc és que el meu part és llarg com els teus anys, fill meu. No has vingut perquè et mots de retorn, sinó perquè de nou t'infanti [canti amb entranya rompuda i pensament amarg.

Déu t'ha cremat, Déu, que és etern, et crema.
Tot tu ets el teu nom: tot tu — Déu i el seu foc;
el teu foc — i Déu i el seu joc...
Ah, fill meu, Isrofel, Déu en tu com s'extrema!
Tu eres tot just nat, quan vora el Pou del Foll
un foc desconegut va córrer pel matoll
fins a cremar l'alzina que en dèiem de les Pletes;
i se'm va confegir d'un broll
el nom que per a tu vaig dir, com els profetes.»
Per les rels més carnals ara Isrofel comprèn
com la Vida deixa i reprèn
els que ha escollit; i és alt el camí cap al Centre,
fosc de batuda llibertat,
sord de cremada soledat.
I s'acull a la mare com si tornés al Ventre.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

NOTES AL FILL PRÒDIG

I

Isrofel. Aquest nom ha estat forjat pel poeta. En hebreu, lliurement traduït, significa: "L'incendi ve de Déu." En el cant VI, al final del poema, la mare explica per què el va posar al seu fill tot just nat.

En els khans. És emprat aquest mot oriental, i en certa manera internacional, com a més manejable mètricament que el seu sinònim *caravanserrall.*

II

L'altre. Isrofel hauria fet seu el famós "jo és un altre" de Rimbaud. És cremant en la llibertat i en la soledat, al llarg dels seus anys, que del sentiment de la presència d'aquest *doble* hauria passat a la consciència del seu paper de "model ideal" d'un mateix. "Posat per a dir-ho així entre Déu i nosaltres, fa l'ofici d'intercessor... invulnerable a totes les nostres empreses". Vençut i encarrerat per l'*altre*, l'Isrofel

que conversa amb la mare hauria entès les pàgines admirables de Charles Du Bos en la seva *Lettre-Envoi à André Gide*, de les quals són extrets aquests mots. Pàgines que el mateix poeta, d'altra banda, ha conegut posteriorment a la redacció del seu poema. Li interessa de fer-ho constar així, no per sortir al pas dels més o menys perspicaços sospesadors d'influències, sinó per ajudar-se ell mateix a sentir l'autenticitat de la seva pròpia aventura.

Surten de tu crits dels que moren, Job, XXIV, 12.

IV

Ha de fer com l'àguila... "E se i sua nati non posson tene' la vista nel sole, non li pasce." Leonardo da Vinci, *Bestiario*.

V

Quin gust de fer tragèdia, etc. Que la vida humana és tanmateix matèria seriosa per als homes, però potser comèdia als ulls dels déus, és un pensament implícit en certs passatges de les *Lleis* de Plató (llibre VII, 803 b-c, 804 b) i força abans, al final del *Banquet* (223 d), en el report esquemàtic del que Sòcrates havia dit quan ja gairebé tothom era fora.

Corren per l'Àsia. El terme no ha d'ésser pres en el sentit estricte que li donava l'administració romana: el que té en els textos de St. Lluc, l'historiador, o de St. Pau, l'organitzador. Un rodamón grec que es refereix, des de fora i lluny, a països del que avui anomenem l'Orient Mitjà, és natural que usi el mot Àsia amb l'amplitud de la tradició geogràfica grega. El seu contemporani Estrabó, i un segle més tard Ptolomeu, fan encara les degudes precisions quan en limiten l'abast.

ÍNDEX

Els tres Reis d'Orient, 19

Llàtzer el ressuscitat, 27

El fill pròdig, 43

Biblioteca de Catalunya
Adq. D-IEC-BRA0
CB. 1001568338
Top. RcA-8 2377
Generalitat de Catalunya Departament de Cultura
BIBLIOTECA DE CATALUNYA
1001568338